

پرسی باستان شنافتی خانه فدا

پژوهست

علی صدرانی

(استادیار پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری)

سرشناسه	صدرائی، علی، ۱۳۴۵ -
عنوان و نام پدیدآور	بررسی باستان‌شناختی خانه خدا/ تألیف علی صدرائی
مشخصات نشر	تبریز: پروژه ترجمه حسنلو، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۱۱۶ ص، وزیری
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۶۸۹-۱۵-۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا	
یادداشت	کتابنامه.
یادداشت	نماینه.
موضوع	کعبه -- تاریخ
موضوع	Ka'bah -- History
موضوع	معماری -- عربستان سعودی -- مکه -- تاریخ
موضوع	Architecture -- Saudi Arabia -- Mecca -- History
موضوع	مکه (عربستان سعودی) -- آثار تاریخی
موضوع	Mecca (Saudi Arabia) -- Antiquities
بندی کنگره	۱۳۹۵ ص ۷/م ۷/۱ NA۵۹۷۱
رده‌بندی دیسپی	۷۲۶/۲۰۹۵۳۸
شماره ثبت	۴۴۸۶۹۸۹

بررسی باستان‌شناختی خانه خدا

مؤلف: علی صدرائی

یراستار: فریبا شریفیان

تألیف: پروژه ترجمه حسنلو

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۵

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

تعداد صفحه و قطع: ۱۱۶، وزیری

صفحه‌آرایی: خدمات نشرها (زیرنویس)

چاپ: سبز

صفافی: امین

منابع تصاویر: تمامی تصاویر کتاب از سازندگان و نگارندگان برابر زیرنویس

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۸۹-۱۵-۸

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

«استفاده از مطالب این کتاب با ذکر منبع بلامانع است.»

«کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب برای مؤلف محفوظ است.»

تبریز: خیابان امام، بازار گنبد، فاز ۲، طبقه همکف، پلاک ۴۳

www.nashreproje.com

تلفن: ۰۹۱۴۳۰۵۹۰۳۲

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	مقدمه
۱۲	موقعیت و اقلیم
۲۲	توصیف و مشخصات خانه خدا
۲۲	ارکان خانه خدا
۳۲	زمان ساخت خانه خدا
۳۲	ساخت خانه خدا توسط فرشتگان
۳۵	ساخت خانه خدا در دوران حضرت آدم (علیه السلام)
۴۱	ساخت خانه خدا به وسیله حضرت شیت (علیه السلام)
۴۲	خانه خدا در دوران حضرت نوح (علیه السلام)
۴۳	خانه خدا در دوران حضرت ابراهیم (علیه السلام) و حضرت اسماعیل (علیه السلام)
۵۷	خانه خدا در دوران قبل از بعثت
۶۷	ساخت خانه خدا در دوران عبدالله بن زبیر
۷۱	خانه خدا در دوران حجاج
۷۴	ساخت خانه خدا توسط سلطان عثمانی
۷۹	تعداد سنگ‌های سطحی و آشکار کعبه
۸۰	اندازه‌های کعبه معظمه در ساختمان‌های چهارگانه به نقل از تاریخ ازرقی
۸۴	خانه خدا و مسجدالحرام در دوران آل سعود
۹۴	نتیجه‌گیری
۹۷	منابع و مأخذ
۹۹	تصاویر
۱۰۹	فهرست اعلام

پیرسی باستان‌شناختی خانه خدا

مقدمه

در باستان‌شناسی، آثار فرهنگی - تاریخی در سه گروه طبقه‌بندی می‌شوند: دسته‌ای از آثار متعلق به یک خانواده است. یعنی آثاری که در یک خانواده از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌گردد. به این قسم از آثار، میراث خانوادگی گفته می‌شود. دسته دوم، آثاری است که متعلق به مردم یک کشور است. این دسته از آثار نیز به آثار ملی مشهور است و در زمره آثار ملی به ثبت می‌رسد. اما دسته سوم نیز وجود دارد که از آنها با عنوان آثار جهانی یاد می‌کنند. سازمان جهانی یونسکو برای این منظور به وجود آمده است که برخی از آثار باستانی متعلق به جهان را به ثبت برساند. خانه خدا در واقع جزو گروه سوم این طبقه‌بندی است که نه متعلق به آل سعود و کشور عربستان، بلکه متعلق به کل دنیاست و اثری جهانی برای کلیه مسلمان در اقصی نقاط جهان به شمار می‌آید. این خانه در واقع ساده‌ترین و بی‌آلایش‌ترین خانه در دنیا و قدیمی‌ترین خانه روی کره خاکی است. ولی افسوس که متولیان فعلی آن از نعمات این خانه بهره‌ها می‌گیرند ولی در شکر این نعمت و ادای حق

میزبانی بسیار قصور می‌کنند.

به نظر نگارنده شاید حج سال ۱۳۹۴ در طول تاریخ حج‌گزاری ایرانیان، تراژیک‌ترین حج تاریخ باشد. از اتفاقات این سال می‌توان به سقوط جرفیل کنار خانه خدا به داخل صحن خانه و جان‌باختن تعداد زیادی از مهاجران الی‌الله اشاره کرد. از دیگر حوادث هولناک حج سال ۱۳۹۴ باید از فاجعه منا در روز عید قربان یاد کرد که در آن تعداد بی‌شماری از میهمانان خانه خدا، در لباس احرام و بالب تشنه، در گرمای سوزان عربستان در سرزمین منا مظلومانه جان باختند. این حوادث به انضمام صدها مورد از بی‌مبالائی و بی‌حرمتی و حتی سوءمدیریت در سرزمین مطهری که تمام مخلوقات، از انس و جن، باید در کمال امنیت باشند، از بی‌کفایتی، رخنه‌ها، گمان‌ها و آیین ابراهیمی در این کنگره جهانی حکایت دارد.

نوشته‌های تاریخی، گرافیکی از بررسی باستان‌شناختی یکی از مقدس‌ترین مکان‌های جهان در طول تاریخ بشر، «منا خانه» - است. این خانه که از سنگ‌های سیاه کوه‌های اطراف مکه ساخته شده است، از بسی در قسمت داخلی و بیرونی و ارکان این خانه و مجموعه‌های جانبی تشکیل می‌شود که شامل مقام حضرت ابراهیم (علیه السلام)، حجر حضرت اسماعیل (علیه السلام)، چاه مقدس زمزم، ناودان طلا، پرده مبارک، در و قفل و کلید آن است.

بحث با تاریخ شکل‌گیری این محل مقدس که بر بال فرشتگان الهی صورت گرفته، آغاز می‌شود و با دوران هبوط حضرت آدم (علیه السلام) ادامه می‌یابد. سپس روند عروج این خانه به آسمان‌ها بیان می‌شود. در ادامه به ساخت آن توسط حضرت شث (علیه السلام) از سنگ و گل اشاره می‌شود. این خانه در زمان طوفان حضرت نوح (علیه السلام) از دنیا پدید گشت تا اینکه به دست حضرت ابراهیم (علیه السلام) و حضرت اسماعیل (علیه السلام) از نو ساخته شد و سپس از سوی جرهیمان و سپس عمالقه و در مرحله بعدی توسط قریش تجدید بنا شد. عمده تاریخ خانه خدا مربوط است به دوران ظهور دین مبین اسلام در این سرزمین. در این دوران نیز بنای این خانه چندین بار تجدید شده که از جمله می‌توان به تجدید آن توسط عبدالله بن زبیر و حجاج بن یوسف ثقفی اشاره کرد. ولی بنای کنونی خانه خدا و بخش‌هایی که هنوز کنار کعبه باقی است، مربوط به دوران عثمانی است و البته تمام نوسازی‌های اخیر و توسعه‌های آن مربوط

است به دوران معاصر و خاندان آل سعود. در بخش آخر این مجلد تمامی اقدامات این خاندان در مورد خانه خدا و اطراف آن، از جمله مسجد الحرام بیان گردیده است. چرا که تاریخ باستان‌شناسی اتفاقات خانه خدا و مسجد الحرام تقریباً با همدیگر گره خورده است. نگارنده در مدت بیست روز اقامت خود در مکه مکرمه در سال ۱۳۹۴، از دیدگاه رشته تخصصی خود، به بررسی باستان‌شناختی این خانه و تمامی ارکان و اطراف آن پرداخته است. به شکر الهی این مجموعه اولین رهاورد این سفر است و انشاءالله نتایج بررسی‌های دیگر در این زمینه در مجالی دیگر منتشر خواهد شد.

در به ثمر رسیدن این مجموعه، همانند گذشته، لطف و عنایت همکاران و بزرگواران زیادی شامل حال بنده گردیده است. از جمله سرکار خانم شیرخدایی و همکاران بزرگوار ایشان در کتابخانه موزه ملی ایران، سرکار خانم عبدی در کتابخانه تخصصی مرحوم دکتر آذرنوش پژوهشکده باستان‌شناسی، همکاران گرامی بنده در کتابخانه مرکز اسناد و مدارک فرهنگی پژوهشگاه سازمان و البته کتابخانه برجی ملی سازمان حج و زیارت که انصافاً مجموعه وزینی از تألیفات محققان داخلی و خارجی را در خود دارد و اینجانب نیز بهره‌های فراوانی از آن برده‌ام؛ و صداً به لطف بی دریغ دوست و همکار بسیار ارجمند جناب آقای صمد علیون مدیرمسئول انتشارات نشر پروژة ترجمه حسنلو را هرگز نسیان فراموش نکرد. مراتب سپاس و قدردانی خود را از این عزیزان و تمامی بزرگوارانی که در نتیجه رسیدن این اثر مرایاری نموده‌اند اعلام می‌نمایم.

اکنون مقدمه این نوشتار را با دعایی که در اولین دیدار این خانه مقدس در مدینه و زبانه جاری شد، به پایان می‌رسانم: از صاحب این خانه همواره سلامتی، وسع دلی و خاتمه جنگ در بلاد اسلامی را خواهیم. به امید آن روز!

